

ESTICA
A. 5085

44.

869

1/2 1/2

La-
bo-
re:

Christi,

Esa. 43, 24.

Paratur
Gloria:

Vocatio-

nis, 1. Cor. 7, 17

Æterna,

2. T. 4. 8.

Posthuma,

Pf. 112. 3.

Syr. 44. 7.

L. PAULINI GUTH, D.

Archiepiscopi & Academiae Ubsal.

Procellarij

ORATIO,

DE

DOCTRINAE COELE-

STIS PROMPTUARIO, ET DUPLICI

Eandem recte PROPAGANDI Methodo,

CONCIONATORIA nimirum & CATECHE-

TICA, à DEO ipso, Dn. nostro JESU CHRISTO, Aposto-
lis & Apostolicis Viris, omnibus mundi temporibus in Ec-
clesia usitatissima.

Habita Ubsalie,

IN SYNODO ANNIVERSARIA,

a. d. VIII. Septemb. A. clb. loc. XL.

1. Cor. 4. v. 1. & 2.

Sic nos astimet homo, ut ministros Christi, & Dispensatores mysteriorum
DEI. Id jam quaeritur in Dispensatoribus, ut fidelis quisq. inveniatur.

1. Pet. 3. v. 15.

Estote semper parati ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quæ
in vobis est, spe, cum modestia & timore!

UBSALIE,

Typis PAULINIANIS, excudebat Amund

Gref/ander. Anno ut supra.

L. PAULINUS GOTHUS, D.

Archiepisc. & Acad. Ubsal. Procancellarius,

Reverendis, Doctis. & Humanis. Viris,
In Archipræfultu Ubsaliensi, Præpositis, Pastoribus
& Diaconis, Amicis, & in Christo Fratribus
sincerè dilectis,

S. P. D.

Commonefactionem hanc, *Fratres dilecti*, de Verbi Dei Prom-
ptuario & Duplici propagandi methodo, in anniversariâ Synodo, non ita
pridè ex Cathedra promulgatam, hæc potissimum de causâ typis describi
voluimus, ut evidens cum Nostræ in vos benevolentia, tum Vestræ in quibus-
vis officij partibus diligentia ac fidelitatis *μνημόσυνον* exstaret. Illam pro-
indè vobis omnibus & singulis nunc exhibemus, inscribimus, ut vel tum for-
tè negligentius observatam, vel memoriâ hoc interim tempore elapsam,
hinc recolligere, & certissimam gregis Domini crebrioribus verbi Divini pa-
scuis refocillandi manuactionem esse velitis. Certò vobis persuadentes,
retributionem habiturum unumquemq., prout in vineâ Domini sese fide-
lem vel negligentem exhibuerit. Id quod vobis cordi curæq., sit, faxit
cordium curarumq., omnium Scrutator solertissimus! Cujus
elementis. protectioni ad felicissim. novi anni auspi-
cium, vos vestraq., omnia ex animo devotè
tradimus & commendamus. Valetè!

*Ex nostro Museo, ipso die Adventus Domini, Annum
Ecclesiasticum à partu Virgineo, cl. lsc. Qua-
dragesimum Primum inchoantibus.*

O R A T I O

O R A T I O,
DE VEEBI DIVINI PROMPTUA-
rio, Ejusq. Duplici in Ecclesiâ propagandi
ratione ac methodo.

Universam, magnifice Rector, Illustres, Reve-
rendâ dignitate, Juris civilis prudentiâ, rei medica scien-
tiâ, linguarum & artium peritiâ spectatis. Academia Antisti-
tes; nec nō Præpositi, Pastores & Diaconi fidelissimi, Vosq. nobiliss.
& lectiss. Studiosi, respectivè Fautores, amici & fratres in Christo
honorandi, dilectissimi! Universam, inquam, Ecclesiæ Dei Ordo cer-
tus in Ec-
in terris militantis administrationem, duob. niti ful-
cris; Legitimâ videlicet CONSTITUTIONE; Dein-
dè legitimè constitutâ CONSERVATIONE. trien-
nio antè, Ex Oratione nostrâ Inaugurali, satis sufficien-
ter fuit demonstratum.

CONSTITUTIO Ecclesiæ versatur partim circa Res
Sacras & Divinas, cujusmodi sunt; Verbum Dei & Sacra-
menta, In quibus aterna hominum salutis procuratio sita est:
partim circa Personas, h. e. sinceros verbi Ministros, per-
quos Res illa Sacra debitâ ratione, per officia distincta fideliter
administrantur.

Quemadmodum a. Deus accuratam veteris suæ Ec-
clesiæ rationem habuit, Et non tantum verbum Legis
& Evangelij populo Judaico tradidit: Sed etiam cultum
peculiarem præscripsit, quem certis & exactiss. loci, temporis,
personarum & ceremoniarum legib. definiivit; Undè ne ad latum
ungvem, dextrorsum vel sinistrorsum deflectere; & nec addere
vel demere quidquam illis integrum fuit: Ita Spiritus S.
per Apostolum testatur, Deum etiamnum in omnibus
Eccle-

Ecclesijs Sanctorum, non confusionis; Sed pacis & ordinis autorem esse, adeoque ordine & decenter adhuc omnia in Ecclesiâ fieri velle, 1. Cor. 14, 33. Quo quidem nomine, magnam ipse etiam Paulus curam habuit. *Εὐταξίας* in Ecclesijs à se plantatis: Ac ne quid in illas *ἀταξίας* irreperet, studiosè observavit, observatas alicubi protinus emendavit, quemadmodum ipsius Epistola luculenter passim testantur. Cumque Timotheo suo varia de legib. ordine & administratione Ecclesiastica traderet; Non alio se consilio hoc facere ostendit, quam ut nòrit ille, quomodo in domo DEI, eum versari oportet; quæ est Ecclesia DEI viventis, columna & stabilimentum veritatis, 1. T. 3, 14. Similiter Titum in Cretâ, hoc consilio se reliquisse testatur, ut quæ in Ecclesijs amplius illius Insule, reliqua fuerunt confusiones tolleret, adeoque ad legitimam Ecclesiæ gubernationem pertinentia porrò corrigeret atque emendaret, Tit. 1, 5. Quam ob causam Episcopi etiamnum hodiè Ordinarii adpellantur.

Proinde & NOS, cum DEI præceptionib. tum Apostolorum exemplis ducti, quæ ad bonum ordinem in Ecclesiâ servandum, diuturnâ praxi atque experientiâ edocti, utilia & ad ædificationem necessaria deprahendimus, in usum actumque; sive διὰ δὲσφηνίας sive ἐνφηνίας, deducere semper conati sumus: Prasertim quòd DEO potius quam hominib. placere, fidelem Christi ministrum deceat, ut ait Apost. Gal. 1, 10.

2. Εἰδικῶς

Quamobrem, Sicut ea, quæ in Actionib. Sacris hætenus desiderari videbantur pietatis exercitia, nunc quodammodò restituta videmus: Ita officij nostri ratio postulat, ut etiam quæ ad legitimam Rerum S. præcipuè v. Doctrinæ Coelestis in Ecclesiâ tractationem adhuc desunt requisita, quasi postliminiò revocentur, atque ad Apostolicæ & pri.

primitivæ Ecclesiæ splendorem formamque; adcommo-
dentur. Quo in negotio Duo nob. erunt consideranda;
I. Subiectum seu Promptuariū in quo Verbum DEI, seu Doctrina coelestis recondita, Et undè illa principaliter est depromenda. II. Modus seu forma, Doctrinæ coelestis rectè tractandæ atque disseminandæ. Quemadmodum a. initio Synodi proximè præcedentis, de Confessionis Augustinæ primordiis, & vario successu pauca diximus: Ita pro felici Ingressu præsentis Conventus, de prædictis duob. Capitib. nonnulla succinctè commemorabimus. Vos Auditores spectatis. præcipuè verbi Divini Præcones, in quorum potissimum gratiam Communionem hanc instituimus, æquis adeste animis, DEUMQUE Immortalem unâ nobiscum veneremini, Ne labor in Domino noster inanis eat!

P R I M A P A R S.

De Subiecto Verbi Divini.

Subiectum illud, non quidem Materia seu Res ipsius; Sed saltem Amplitudinis ratione. Geminum deprahendimus: Unum Primum ac principale, nimirum S. Scripturam Canonicam. à Prophetis & Apostolis copiosè conscriptam, & libris V. & N. T. compræhensam. Alterum minus principale, & ab ipsâ Scripturâ Canonicâ deductum, quod Catechismus, & quidem Canonicus dicitur. Illius D. Lutherus, in suo Catechismo Minore, Septem partes numerat, quarum: Quinq. Didacticæ sunt, ut: Decalogus, Symbolum Apostolicum, Oratio Dominica, Baptismus & S. Cæna. Duæ Præctica, ut: Potestas Clavium, ad quam Pœnitentia spectat: Et Tabula Oeconomica. Prius illud alio nomine Biblicum, Hoc Catecheticum rectè dici potest.

Utrumque hoc Scriptorum genus omnium aliarum.

Doctrinæ
coelestis:

I.

Subje-
ctum seu
Promptua-
rium, est:

1. Script.

Canonica

2. Illius

Εμπνη

Catechi-

smus.

Scripturarum, cujuscunq; sint generis, caput ac fundamentum, & Ecclesiae quasi anima, pabulum ac nutrimentum existit, per quod S. Sanctus in cordib. hominum, vult esse efficax ad Fidem excitandam, ut ita Christo coadunati, salutis aeternae, per ipsum adquisitae, tandem participes efficiamur.

Catechismus propositus est, in Testamento:

Quemadmodum a. in omnibus Disciplinis recte tradendis, *Initio Enim quaedam, h. est. Summa artium, certa ratione ac methodo in compendium contracta, Discipulis proponi; Postea eadem ex selectis Authorib. uberius evolvi, & perfectius explicari consueverunt*: Ita quoq; Ecclesia omnium temporum necessarium judicavit, Compendia & Catecheses exstare, In quib. Summa Doctrinae coelestis breviter & perspicue explicata, populo ubivis proponeretur, teste Chemnit. in *Lociis Theolog.* Ea;q; integrè perspecta & cognita, accuratior deinceps mysteriorum Divinorum cognitio ex ipsis Israelis fontib. esset haurienda; Quam Minister Verbi probe instructus, orthodoxae coelestis veritatis constanter adserere, de controversijs Theologicis dextrè judicare, deniq; adversarios fortiter convincere potens sit, Tit. 1.9. Ejusmodi Catecheses & Compendia Doctrinae coelestis in perpetuo usu semper fuisse, adeoq; ab ipso Deo originem traxisse; Et porro à S. Patribus, Patriarchis & Prophetis in V. Et tandem à Salvatore Christo, Joh. Bapt. nec non Apostolis, & Dd. Ecclesiae in N. T. usurpatas, Historia tam Sacra quam Ecclesiastica luculenter testatur. Etenim Jehova ipse, mysterium promissionis, de restauratione humani generis in Paradiso promulgaturus, brevissimè totius doctrinae Evangelicae summam hisce complexus est, Gen. 3. 15. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter Semen tuum & Semen illius: Ipsum*

2. Veteri.

Ipsam conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus. Eandem Seminis promissionem, ut posteris Adami in perpetuam esset memoria, idem Jehova alijs quidem, sed ut antea, pauciss. verbis ad Patriarchas repetit, Gen. 12. 3. c. 22. 18. c. 28. 14. *Benedicentur in te, & in Semine tuo omnes gentes terra.* Cujusmodi etiam est Prophetia Jacobi, Gen. 49. 10. *Non auferetur Sceptrum de Juda, donec veniat Siloh.* Adami, Sethi, Enosi conciones, de lapsu, de humani generis restauratione, de Sacrificijs, de vero Dei cultu; Reliquorumq; Patriarcharum omnium cum liberis & familia colloquutiones domesticae, quid aliud fuerunt, quam perpetuum exercitium Catechetico, proximè accedens ad similitudinem vitae in paradiso actae? ut *Lutherus in Genesin evidenter testatur.* Et quemadmodum Jehova universam Legis doctrinam, hoc est, immensam suam sapientiam & iustitiam, duabus non ita magnis Tabulis inscriptam, populo Israelitico, in monte Sinai per Moysen tradidit, Exo. 20. & Deut. 5. Ita observatione dignissimum est, quod Isipse Prophetis injunxerit, ut conciones suas plurib. verbis habitas, modo Catechetico quam brevissimè complecterentur; Quod populus illas accuratius intelligeret, & in memoria diutius reservaret. Prophetam Habacuc ita Jehova adloquitur, c. 2. 2. *Scribe visionem & explana eam super tabulas, ut percurrat qui legerit eam, h. e. ut nihil sit quod legentis intellectum remoretur; Sed primo quasi intuitu inspectam cognoscat.* Esaias quoq; c. 8. 1. *Jubetur talem Summam scribere stylo hominis, h. e. compendiosis, proprijs & perspicuis verbis, ne sit ambigua vel intricata; Verum talis, ut ab omnib. & singulis mox intelligi possit.* Iisdem studijs doctrinae Catecheticae occupatum fuit Collegium Sacerdotum.

tum & Levitarum, instar Academiae primitus Tabernaculo, postea Templo Hierosolymitano, *Divina jussione* adjunctum. Ecquid enim aliud *Συναγωγαι* illae populi Judaici, praesertim in solennitatibus. Festivis, nec non in Synagogis Oppidanis, quam Scholae fuerunt, in quibus juvenus, cognitione, non solum optimarum artium & lingvarum: Sed etiam verae religionis & sinceri cultus Dei, ex Catecheticis Institutionibus, & reciprocis Collocutionibus. fuit imbuta? Ad eundem etiam usum Scholae Prophetarum fuerunt directae, Quales erant Eliae & Elisaei, *quorum discipuli Filij Prophetarum vocabantur, ut est, 2. R. 2. 15. & c. 4. 28.* Tandem V. T.^o Spiritus S. colophonem additurus, Scripta illius omnia sententiae huic Catecheticae includit, Mal. 4. 4. *Memento Legis servi mei Moysi, quam mandavi ei in Horeb, una cum praeceptis & judicijs! Ejusmodi fuit Catechesis populi Dei, in V. Testamento.*

1. Novo, à
1. Joh. Baptista.

2. CHRISTO,

3. Apostolis.

In N. T. celeberrimus ille Doctor, Joh. Baptista, quo inter natos mulierum non surrexit major, *Ἐμπροσθεν* totius suae doctrinae compendio Catechetico, brevissimè proposuit, M. 3. 2. *Poenitentiam agite, adpropinquat regnum caelorum.* Eadem ratione Christus, ejus doctrina universae quam in terris praedicavit, Summam quatuor hisce verbis complexus est, R. 1. 15. *Poenitentiam agite, & credite Evangelio!* Pharisaorum Quaestioni satisfactorius, totam Legis & Prophetarum doctrinam, h. e. Totum V. T.^{um} in Catechesin coniecit, dicens: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde, &c. Et proximum tuum, sicut te ipsum. In his duobus mandatis, inquit, tota Lex & Propheta pendet. M. 22. 37.* Et ablegaturus Apostolos in universum mundum, ad praedicandum Evangelium, tradidit ipsis brevem totius praedicationis Instructionem; *Jubens in nomine*

Sub nomine mine suo praedicari poenitentiam, & remissionem peccatorum, L. 24. 47. Quomodo a. Apostoli hoc dederint executioni, testis est Epist. ad Heb. c. 5. 12. & 6. 1. Ubi author distinctionem facit inter Elementa initij eloquiorum Dei, h. e. Catechismum; & perfectiorem eorundem cognitionem, h. e. S. Scripturam Canonicam; *Quorum illum lacti, hanc solido cibo comparat.* Exinde recensitis quibusdam Catechismi partibus, utpotè: Decalogo & Symbolo, sub nomine Poenitentiae; Baptismo, Impositione manuum seu Absolutione; Hebraeos hortatur, ut à simplicioribus illis Christianae doctrinae initijs, h. e. Catechetica informatione; ad perfectiora illius mysteria contendant; Unde Christiani ex Scriptura Canonica explicitè norint rationem reddere eorum, quae alias implicitè traduntur in Catechismo, sicut *Hannius in eundem locum commentatur.* Paulus triplici ratione complexus est summam doctrinae coelestis; Primum modo Catechetico & brevissimis verbis, in Epist. ad Ephesios: Deinde paulò longiori explicatione, in Galatæa; Demum justà translatione, in Epist. ad Romanos. Et quemadmodum Evangelij *Ἐμπροσθεν* passim brevissimis sententijs includit, Ro. 3. 24. Gal. 2. 16. Eph. 2. 8. Phil. 3. 9. &c. Ita etiam Summam Legis paucissimis hisce verbis exprimit, 1. T. 1. 5. *Finis praecepti est charitas, ex puro corde, & bonâ conscientia, & fide non simulata.* Tales quoque fuisse Conciones Apost. Petri, in die Pentecostes, Act. 2. In domo Cornelij, Act. 10. Et Philippi Diaconi in civitate Samaria, & in itinere ad Eunuchum, Act. 8. Catecheticas scilicet certò statuendum esse, adserit Zach. Schiltorius, in Orthodoxia Catechet. par. 1. de causâ Catechismi Effic.

Post Apostolorum seculum, praeter prolixiores expositiones, pro ratione turbulentorum temporum editas, Breviores Summae seu Catecheses conscriptae sunt, inter quas

principem locum merito obtinet Symbolum illud, quo Apostoli in universum terrarum orbem ab invicem discessuri, compendium ejus doctrinæ, quam à Christo acceperant, paucis aliquot articulis complexi sunt, quod ideo Apostoli ù nominatur; Non minoris, quàm reliquæ Catechismi Canonici partes, authoritatis. Ideoq; Irenæus & Tertull. vetustiss. Scriptores, illud convenientiss. nomine Canonem & Regulam fidei adpellant.

4. S. Patrib. ijsq; a Venerabilibus.

S. Patres in primitivâ Ecclesiâ unanimiter judicaverunt, omninò necessarium esse, ut illius doctrinæ, quæ in scriptis Prophetarum & Apostolorum copiosè describitur, cum propter Docentes & Discipulos, tum propter varias, quæ subindè in Ecclesiâ oriuntur, controversias, certa aliqua *ἐμπύη* & Summa exstaret, quasi norma doctrinæ Apostolicæ. Hinc factum est, ut Doctores Ecclesiæ qui insequuti sunt Apostolorum tempora, præter certamina cum Hæreticis, coarctiores doctrinæ Christianæ explicationes edere necessarium habuerint. Eusebius l. 3. c. 3. refert, Hermanem, *cujus mentionem facit Paulus, Ro. 16. 14.* Scriptum edidisse, cui titulum fecit Pastoris, dicitq; illud continere Catecheticas Isagogas doctrinæ Apostolicæ. Dionysius Corinthius, circa A. C. 180. scripsit Epistolam ad Lacedæmonios, cui titulum indidit *κατηχησικὴς* Orthodoxa doctrina, sicut videre est apud Nicephor. l. 4. c. 8. Clemens Alexand. circa A. C. 215. edidit libros, quos inscripsit. *ἐπιτομῶν*, h. e. formæ sanorum verborum. Eusebius l. 5. Hist. Eccl. c. 10. refert; Alexandria ex consuetudine antiquitus traditâ, fuisse semper adjunctam Ecclesiæ Scholam Theologicam, quæ vocata est *κατηχητικὴ*. Illam verò, temporum injuriâ collapsam, Origines de novo instaurasse legitur, apud eundem Eusebium, l. 6. c. 3. Idem Ori-

SUBJECTUM.

Origenes libros ejusdem argumenti inscripsit *ἐπὶ ἀρχαῖς*, de primis principijs doctrinæ Christianæ. Augustinus in aliquot scriptis, Summam S. doctrinæ recenset, quam *Enchiridion* nominat, h. e. Libellum Catechetico, in quo semper ad manum esse possit totum doctrinæ corpus. Atq; hæc fuit ratio Catecheos, h. e. veritatis doctrinæ cœlestis tractandæ, contra adversarios defendendæ, & ad posteritatem propagandæ, Veterib. usitata; multis Canonib. Conciliorum, inprimis Synodi Nicenæ commendata, teste Socrate, l. 1. c. 8. & Rufino, l. 1. c. 6. Atq; deinceps in Ecclesiâ N. T. magno cum fructu, annos circiter 600. constanter conservata.

Postquàm verò cœpit res Ecclesiæ in pejus ruerè, præsertim post tempora Gregorij Magni [præcipuis illis Ecclesiæ luminib. Augustino in Occidente, & Cyrillo apud Græcos, è medio sublatis] mutata est forma doctrinæ, & simplex illa Catechetica institutio paulatim in desuetudinem abiit; Partim acrimoniâ & subtilitate disputationum Scholasticarum, labyrinthis inextricabilib. implicata; partim superstitionibus Monachorum, quasi tetrâ caligine immersa; partim deniq; tyrannide Antichristi Romani, penitus deleta atq; abrogata: Usu saltem domestico Catechismi, admirando Dei beneficio, annos fermè 900. in piorum familijs præcipuè conservato.

Tandem immensâ Dei opt. max. bonitate, ad repurgationem doctrinæ & religionis instaurationem excitatus, magnanimus ille Ecclesiæ heros, DD. Lutherus, ante annos 123. non modò præcipuos fidei Christianæ articulos, ex densiss. tenebris in lucem clariss. productos, veluti jure postliminij Ecclesiæ restituit: Verùm etiam, acceptâ à visitatione Ecclesiarum Electoralium, A. C. 1527. occasione, eisdem in *Enchiridion Catecheticum*, β. Recens. tiorib. ut: i. Dd. Luthero.

piè redegit: Idq; hoc fine, ut non solum Catechumeni: & rudēs in i: Sed omnes alij cujuscvis ordinis, sexus & conditionis, exindē velut ē limpidis f. o. Israël's fonte, salutifera cognitionis Divinæ & salutis æternæ fundamenta, à primis vitæ in unābulis piè haurire, eisdem ad fidei & vitæ suæ informationem rectē adplicare; memori mente reservare, & nunquam satis laudato veteris Ecclesiæ more, institutis examinibus sono quasi reflexo, & verbo ad verbum exquisitē reddere possint; Id quod Lutherus ipse in Præfationibus suis Catecheticis, additis graviss. adhortationib. testatum facit.

2. Succes-
soribus.

Hoc ipsum pietatis & Catechetice institutionis preciosiss. κεμήλιον, sicut inestimabili eum animarum fructu, in Ecclesijs Evangelicis religiosē hætenus fuit adservatum: Ita etiam, post piissimas D. Lutheri expositiones, præstantiss. aliorum prælustrium Theologorum, DD. Chemnitij, Brentij, Chytræi, Hunnij, Schilteri, Conradi Dieterici, & aliorum quàm plurimū; Tandem etiam Nostris qualibuscunq; sub titulo Ethicæ Christianæ & Thesauri Catechetici, explicationibus est illustratum. Quo nomine præfatum nostrum Thesaurum Catecheticum, ad plurimorum tam Ecclesiastici quàm Politici Ordinis postulationes, denudò publici juris fieri passi sumus.

Atq; hæc de Subjecto seu Promptuario, tam Biblico quàm Catechetico, in quo Doctrina cœlestis recondita, & undē principaliter haurienda est, dixisse sufficiat: Undē percepistis Usū institutionis Catechetice, indē uq; à mundi primordio, ab ipso Deo in Ecclesiam introductum; Deindē à S. Patriarchis & Prophetis in V. nec non Christo ipso, J. Bapt. Apostolis in N. T. repetitum; Atq; ab ijdem, per Ecclesiæ doctores, continuā ferie;

ferie ad seqq. tempora, tandemq; Dei beneficio, ad nos deductum esse atq; propagatum. Quamobrem nostri esse officij meminimus, eundem Catechismum, ad Dei ipsius, Christi, Sanctorumq; Prophetarum & Apostolorum imitationem, in Ecclesijs nostræ fidei commissis studiosē conservandum, adhibitisq; pijs Commentarijs genuinum illius sensum indagandum, Auditorib. dextrē explicandum, eorumq; animis quàm fidelissimē instillandum!

SECUNDA PARS,

De modo propagandi verbum Dei.

Modus
propagandi
Verbi
Dei, est:

DEinceps quā forma & modo illud executioni dabitur, nunc trademus, idq; Bifariam: 1. Quò ad Propagationem. 2. Quò ad Res Sacras, in Catechismo compræhensas.

Nobis omnib. & singulis in confesso est, Duplicem in Ecclesiā semper observatam fuisse, doctrinæ cœlestis tractandæ formam: Unam continuum seu Concionatoriam; Alteram interruptam sive Catechetica & Collocutoriam.

I.
Elocuto-
rius, atq;
is:

CONCIONATORIA est, quā Minister verbi Textum aliquem S. Scripturæ ad cœtum Ecclesiæ, è Cathedrā vivā voce perorando, in Dei gloriā & Ecclesiæ salutem populariter edisserit. Concionandi vox generalis est, quæ aliās multitudinem populi, aliās orationem ad populum haberi solitam significat, quod Græcis est δημηγορεῖν, h. e. πρὸς τὸν δῆμον ἀγορεῖν, ad populum dicere: Ut cūm Demosthenes ad Athenienses, Cicero ad Quirites, orationes habuerunt. Hic οὐκ ἐν δόξῳ, pro eā tantū Concione sumitur, quæ fit ad Ecclesiam, ob sacras actiones instituen-

A.
Concio-
natorius.

I. PROPAGATIO

das congregatam. Unde *Concionator* is dicitur, qui verbum Dei in Ecclesiâ docendo dicit, & dicendo docet; Illum proprio nomine Hieronymus, in Prolog. Salomonis, *Εκκλησιαστήν* vocat; Quem inter alias sinceriorum Dei dispensatoris dotes, *Inprimis tenacem esse oportet illius, qui secundum doctrinam est, fidelis sermonis, ut potens sit & exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes convincere, Tit. 1. 9. 2. T. 2, 2.* Quam ad rem plurimum adjumenti adferet, si sequentes Regulæ quàm diligentissimè observentur, quarum:

Regulæ:

1. Generales:
1. Textus diligenter perlegendus.

2. Phrasim Scripturæ indaganda, ex:

α. Fontib.

1. Ipsi fontib. Lingvarum Originalium, quib. mysteria Divina per Prophetas & Apostolos descripta exstant. Illa enim mentem Spiritus S. omnium proprijs. ē comprehendunt & exprimunt. Unde Basilus dicit: Interpretem debere sententiâ, in singulis vocib. ac syllabis latentē, perscrutari.

β. Contextu.

2. Antecedentibus & Consequentibus textus præsentis, h. e. quomodo cohereat, quid præcedat, quid sequatur.

sequatur, quæ sit illius occasio, quis scopus. *Hic enim labor præstabit, ne facile Textui præsentis sententiâ adsingamus alienam; Sed proprium & genuinum sensum adsequamur.*

3. Commentarijs prælustrium Theologorum, qui vel integros libros Biblicos, vel Pericopas Evangeliorum, Epistolarum, aliorumq; locorum Scripturæ piæ & orthodoxe explicarunt, Quales sunt; *Ægid. Hunnius, Cunrad. Dietericus, &c.* Porro de ratione rectè & cum fructu legendi Commentarios seu Postillas, vide & diligenter perpende commonefactionem eruditam, quæ exstat in Ordinantiâ nostrâ Ecclesiasticâ, pag. 3. & 4. Atq; hoc modo Textus concionis initio perlectus, beneficio Lingvarum, quod ad phrasim, & ex Occasionib. & consideratione Contextus, Antecedentium ac Consequentium, ad verum illius sensum indagandum, omnium primò erit examinandus.

Deinceps in specie, quomodo singulas concionis partes comparatas esse oporteat, breviter perstringemus.

Constituunt Rhetores Sex legitimæ Orationis partes; Exordium, Narrationem, Propositionem, Confirmationem, Confutationem & Perorationem. Quæ tamen non sunt omnes ejusdem momenti: Sed quædam Systaticæ & principales, ut: Propositio & Confirmatio. Dicturus enim ad populum, necesse habet in principio expressè significare, quæ de re Sermonem instituere velit. Deinde requiritur necessariò, ut Rem propositam convenienter explicet, & evidentiss. rationib. demonstret, ut Auditores illam rectè intelligant, & ad salutarem aliquem in vitâ usum transferant.

Reliquæ minùs sunt Principales, & pro ratione materiæ, temporis, personarum, aut aliarum circumstantiarum, quandoq; vel omitti, vel variari, vel uno alterove verbo attingi possunt & commemorari. *Non enim præstatur.*

γ. Commentarijs

II. Speciales:
Partes Concionis Oratoriæ:
I. Principales,

II. Secundariæ,

riatur se Theologus aut Concionator, unius ordinis rigori totum
mancipari, quin pro ratione commoditatis, libertate quadam uti
possit, memor illius Dietherij. Præcepta Oratoria, non esse edita
Prætoria. Verumtamen quid in singulis istis partibus
præcipuè observandum sit, succinctè enucleabimus.

I. EXORDIUM est prima concionis pars, quâ, pro-
positâ utilitate ac necessitate eorum quæ dicenda sunt,
Auditores ad benevolentiam & attentionem excitantur:
Idq; vel à reipsâ, seu breviss. summâ & scopo præsentis præ-
sentis; vel transiitione ab illâ concione, quæ nuper habita fuit;
vel ab aliquo Scripturæ dicto; ab historiâ; à tempore, aut alijs
circumstantijs. Inprimis a, Concionatores prolixitatem
fugiant in Exordijs, eamq; duarum, trium, aut ad sum-
mum quatuor periodorum ambitu absolvant & complectantur.
Etenim quàm odiosa sint Exordia prolixa, Ju-
niorum & imperitorum Concionatorum exemplis unicuiq; ma-
nifestum est; Qui sæpè dimidiam ferè Concionis partem Ex-
ordio tribuunt, ut sic Confirmationi exiguum tempus relinqua-
tur, & vel sine fructu illam abrumpere, vel maximo cum audi-
torum tedio, dum finis Concionis expectatur, diutius justo ex-
tendere coguntur.

Peccant etiam illi enormiter hac in parte, qui vel du-
plex Exordium, vel veriùs duplicem Concionem con-
stituunt; Unam ante, alteram post Orationem Domi-
nicam. Nam Exordium est pars Concionis, occasionem præ-
bens ad Textus propositi explicationem: Non autem ad loquium
illud, quo omnium primò Auditores admonentur ad preces, pro
S. Sancti subsidio & illuminatione, ad DEUM fundendas; Itaq;
illud non alicujus dicti aut historiæ enodatione fieri debet: Sed
verbis breviss. facta imbecillitatis nostræ mentione, Precationis
necessitas animis auditorum erit instillanda.

Nar-

CONCIONATORIA.

NARRATIONES in Concionib. rarissimè ahiben-
tur; Nisi quando vel in S. historiarum exegesi, vel Textus
Euangelici occasione, ejusdem summam succinctâ brevitate per-
curramus. Nam altera illa Historiæ prolixior explica-
tio paraphrastica, quæ pro circumstantijs Textus ali-
quando incidit, potius ad Confirmationem & Locorum
Communium tractationem, quàm ad Narrationis do-
micilium est referenda.

In PROPOSITIONIBUS: 1. Res, de quâ dicere
Concionator instituit, sine ullo verborum ornatu aut
circumtione, quàm brevissimè aperienda est; Ne si accedat
amplificatio aut narratio prolixior, ipsam rei tractationem in-
proponendo suscipere velle videatur; Undè simpliciorum mem-
oria ita perturbatur, ut quâ de re dicatur, penitus ignorent.

2. Propositio non multis, Sed duab. aut tribus ad
summum constabit partibus; Ne vel Concionator Logico
artificiose destitutum ostendat; Vel Auditores nimie prolixita-
tis metu, in auscultando fiant remissiores; vel ob memoriæ tar-
ditatem, tot partes animis illorum excidant atq; elobantur.

3. Propositio, ejusq; Distributio, nequaquàm con-
stabit ex Locis Communib. Qui demùm è Textus pa-
raphrasi dependent & eruuntur: Sed ex ipso saltem
Textu, ejusq; naturâ; Ita ut universum Textum ambitu suo
includat, nec ulla vel minima particula Textus prætereatur,
quæ non sub aliquo membro Distributionis contineatur.

CONFIRMATIO maximam Concionis partem sibi
vendicat, cui reliquæ omnes Orationis partes, tanquàm
ministræ inserviunt; Ideoq; suo munere quàm brevissimè fun-
gantur, ut huic Parti principalis tempus sufficiens possit attribui.
Estq; illa nihil aliud, quàm præsentis Textus, & doctrinarum
inde nascentium pertractatio. Undè liquet, Duas esse

C

II.

Narratio.
1. Occasio-
nalis, Ex-
egetica.
2. Exem-
plaris, &
πανσινη.

III.

Proposi-
tionis:
1.
Brevitas,
2.
Dichoro-
mia.

3.
Textuali-
tas.

Confirm-
tionis:

1.
Descri-
ptio.
2.
Partitio,
in:

Par-

I. PROPAGATIO

Partes Confirmationis, quarum Prior παράφρασις, Altera ἐξήγησις seu Δογματοποίησις dicitur.

1. Παράφρασις est, quā Concionator Textum prælectum latius eloquitur, alijq; verbis clariorib. quæ obscuriora videntur, accuratè, breviter & perspicuè explicat, & in adyta S. Sancti introducit, ut sensus ejusdem ab auditorib. rectè excipiat plenèq; intelligatur. Omnis enim qui audit verbum regni, & non intelligit, venit πνῆδος ille, & rapit quod seminatum est in corde ipsius, M. 13, 19.

2. Δογματοποίησις est accurata rerum in Textu comprehensarum enucleatio doctrinalis, quā Loci Communes, Regulæ & πορίσματα eruuntur, quibus Textus verbaliter explicatus, ad usum auditorum adcommodatur, in què eorum succum & sanguinem quasi transit & convertitur. Quæcunq; enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, &c. Ro. 15, 4. Et omnis Scriptura θεόπνευτος, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad instituendum in justitiâ; Ut perfectus sit homo DEI, ad omne opus bonum perfectè instructus, 2. T. 3, 16. Binas hæc Confirmationis partes Systaticas seu essentielles dicimus: Quia ad plenum Concionis corpus, solidamq; Textus explicationem constituendam, omninò necessarioq; requiruntur: Ita ut qui alterutram omiserit, persunctoriè atq; insufficienter Textum tractasse, censendus sit.

II. Regulæ de:

I.

Παράφρασις: 1. Ordine.

A. De παράφρασις legitimâ tractatione, plures quidem Regulæ essent inculcandæ; Verùm temporis redimendi ergò paucas quasdam, easq; maximè notabiles adferre placet, Quarum hæc est:

Prima: Si duæ, aut fortè tres, ad dicendum Partes sunt propositæ, singulæ explicentur seorsim: Ita ut prima pars initio reddatur παράφρασις; Cui immediatè sua subjungantur Doctrina & Loci Communes: Dehinc demùm ad

Secunda

Secundam; Tertiãvè, si adfuerit, partem, eo ipso ordine atq; modo pertractandas descendatur.

Secunda: Cum circa alicujus obscurioris Textus paraphrasin, sæpè variant Interpretum sententiæ; Illas omnes coram plebe proponi minimè consultum fuerit; Sed potiùs, Quia unum duntaxat cujuscunq; loci proprium sensum esse constat; opera danda, ut ex multis illis, ea sola in Concionibus adferatur, quam ex proprietate linguarum, ex contextu, ex præcedentium & sequentium diligenti consideratione, ad præsentem scopum S. Sancti omnium maximè collimare præ cæteris perspexeris. Aliàs Auditores, inter tantam opinionum varietatem, fluctuant, & Sathanicâ hac tentatione seducentur; Quasi Scriptura planè dubia sit, & instar gladij Delphici aut regula plumbeæ, lusu illo humanorum ingeniorum, in quamvis figuram inflecti possit.

3. Testimonia Sanctorum Patrum, à Concionatore privato studio domi sedulo evolunda sunt: At in Concionib. ad populum parcissime admodum ac circumspectè; & non, nisi quando rei usus necessariò postulare videbitur, illa citare oportet. Etenim si unà cum Mose, Esaiâ, Paulo, &c. Citentur etiam coram rudi populo Patres; ut Ambrosius, August. Chrysost. & alij; Hac ipsâ promiscuâ adlegatione turbantur rudiores, ut animadvertere non possint discrimen inter indubios illos testes Prophetas & Apostolos; Qui testimonium habent, quòd in Scriptis suis non errarint; Et inter Patres, quos multipliciter in doctrinâ errasse constat. Idcirco Cathedram Ecclesiæ occupabunt Prophetæ & Apostoli; Quippè super quorum fundamentum exstructa est Ecclesia, Eph. 2, 20. Et super quod in vitâ simul & morte, contra omnes portas inferorum possumus tutò consistere. Itaq; qui loquitur

in Ecclesiâ, loquatur ut verbum DEI, 1. Pet. 4. 11. ex quo Fi-
des existit, teste Paulo, Rom. 10. 17.

4. Paraphrasis sæpè, non secundùm ordinem pe-
riodorum Textus instituenda est; Sed secundùm mate-
riæ convenientiam, cujus gratiâ sententiæ Textus, quæ
rerum cognitione junctæ sunt (etiamsi aliàs in Textu spar-
sim posita reperiantur) conjungi in paraphrasticâ expositio-
ne debent.

II.

Δογμα-
τομική-
σως :

1. Proprie-
tate.

2. Proba-
tione.

3. Adpli-
catione:

a. Euan-
gelij.

β. Legis.

4. Com-
monefa-
ctionib.

Non Eth-

nicorum.

B. In Δογματομικήσιν, seu Locis Communib. sequentia-
erunt observanda.

1. Loci Communes, non sint à presenti materiâ a-
lieni; Sed in eâ nati, atq; ex illius genuino sensu accu-
ratisimè educti, Deinde si magna eorum sit copia, adfe-
rantur tantùm selectiores, principales, & Ecclesiæ
adcommodatiores; Ne auditores eorū multitudine obruantur.

2. Singuli Loci Communes confirmantur uno al-
tròve, cum Scripturæ testimonio, tum exemplo. Te-
stimonia illa producenda sunt, non nostris; Sed verbis in ipso
Bibliorum codice conscriptis, ut majorem apud populum ha-
beant auctoritatem.

3. Quia auditores non sunt unius generis; Ideoq; dul-
cissimæ Evangelij consolationes sic perturbatis consci-
entijs sunt attemperandæ, ut simul ostendatur, eas ad impæ-
nitentes, dum ita perseverant, nihil attingere: Similiter Legis
comminationes sic tradantur, sic ad solos impœniten-
tes restringantur, ne perturbatis conscientijs sua adimatur
consolatio.

4. In Commonefactionib. ad virtutes, & Dehorta-
tionib. à vitijs, S. Literarum testimonia, Et non morales
Sed Bibli illæ γνώμαι Ethnicorum Scriptorum proferantur. Quando-
corum. quidem S. Biblia abundè nob. suppeditant sententias,
de

dè quavis Christianâ virtute graviter discedendi, ut neq;
in Scholis, neq; in Ecclesiâ opus sit, Officia Ciceronis, Ethica Ari-
stotelis, Versus Theognidis, sententias Pindari, & aliorum pro-
ferre. Nam quæ in libris Biblicis occurrunt de virtutib.
& vitijs sententiæ, majorem habent apud populum au-
thoritatem, tanquàm ipsius S. Sancti oracula, & vehe-
mentius percellunt, sanctiusq; adficiunt animos homi-
num, quàm ullæ Philosophorum, Oratorum, aut Poëtarum gen-
tilium sententiæ.

Et si a. sufficientia, S. Scripturæ evidentissimo est ar-
gumento, Ethnicorum speculationes ex suggesto non
esse proferendas: Pugnat enim hoc apertissimè cum ἀντα-
γνήσιν S. Scripturæ, quæ sibi soli sufficit, & alieni non est indiga:
Idem tamen majoris fidei ergò constabit, ex:

a. Regulâ Apostolicâ, 1. Pet. 4. 11. Qui loquitur, lo-
quatur tanquàm eloquia DEI, h. e. Quacumq; proferuntur à
Concionatore ad populum, sint non tantum verbo DEI consenta-
neæ; Sed ipsiss. verbum DEI. Nam particula [tanquàm]
hoc loco, non est similitudinis, sed identitatis nota.

β. Officio Concionatoris, Quod est ædificatio in sa-
lutem. Illa autem fit, non per dictèria Ethnicorum; Sed
per solum verbum Dei revelatum, Ro. 1. 16. c. 10. 17. Er-
gò solum illud proferatur.

γ. Depravatione Rationis humanæ, ex quâ γνώμαι
Philosophorum proficiuntur, 1. Cor. 2. 14. 2. Cor. 3. 5.
c. 4. 4. Eph. 4. 18. Et brutis obscurum non est; Quod dulcius
ex ipso fonte bibantur aquæ.

δ. Exemplis Jureconsultorum, qui erubescunt sine
lege scriptâ quidquam loqui. Quidni multò magis erube-
scat Theologus, aliquid loqui præter & extra S. Scripturam?

ε. Collusione cum Pontificijs & Scholasticis, apud
quos

quos Cacoëthes illud densissimum deprehendes, quod
verbum DEI spinis suis Philosophicis vanissime supprimant, &
plus laboris ac temporis in adlegandis diatribis, somnijs ac apoph-
thegmatis Senecæ, Aristotelis, Socratis, Plutarchi, &c. collo-
cant, quam in testimonijs Divinis.

2. Typis Mosaicis, Lev. 19, 19. Deut. 22, 9. *Agrum
tuum non seres diverso semine! Non arabis bove simul & asino!
non indueris vestimento, quod ex lanâ linog, contextum est!*
Unde non ineleganter adfertio veritatis suffuleitur.

5. Incre-
pationib.
mansuetis Porro Increpationes, quib. auditorum peccata
reprehenduntur, non verborum constant acerbitate,
multo minus apertis convitijs; Sed ita erunt moderan-
dæ, ut absit à Concionatore virulentia animi, & ut in-
crepandi se veritas spiritu mansuetudinis sit temperata,
docente Apostolo, 2 T. 4, 2. *Prædica sermonem, instas-
tempestivè & intempestivè, argue, increpa, exhortare, cum o-
mni lenitate & doctrinâ.* Increpationes etiam illæ Scri-
pturarum testimonijs probè muniantur: Ita enim intelli-
gunt auditores, se non ab homine; sed à S. Sancto argui, & in-
viam salutis reduci; Easq. reprehensiones à ministris Eccle-
siæ, non vindictæ cupiditate, aut odio, sed potius desiderio sa-
lutis auditorum, & ex officij necessitate institui.

V. Confuta-
tio: Confutatio, etsi non in omnib. Concionib. sem-
per locum habet: Sæpenumero tamen intermitteri, pro
ratione propositæ materiæ, non potest, ut patet ex 2. T.
3, 16. & Tit. 1, 9. Necessitas a. instituendæ Confutatio-
nis accidit duab. de causis:

1. Quando Textus ab Adversario depravatur, & ad falsi
alicujus dogmatis probationem detorquetur. Tum De-
pravatio, in paraphrasticâ Textus explicatione, ante-
quam ad Locos Communes descenditur, refutanda est;
Ex

Catechistica

Ex Contextu ex proprietate lingvæ, ex analogiâ fidei; et de-
hinc subjungenda vera sententiæ confirmatio.

2. Quando Textus à nob. adhibetur, ad errorem.
Adversarij redarguendū. Tum hæ Regule sunt observandæ:
1. Errores veteres, qui cum suis authoribus se-
pulti evanuerunt, nihil attinet refricari. Quia illo-
rum mentio plus destruit, quam edificat, sicut proverbio dicitur:
Malum bene conditum, nè moveris! Recentiores autem,
quib. Sathan hoc tempore Ecclesiam infestat; & pericu-
lum est, ne Auditores hæreticorum veritatis illis impli-
centur; Ex presenti Textu, & alijs Scripturæ testimonijs non
longè petitis; Sed quæ è diametro repugnant opinionib. sectario-
rum, sunt refellendi.

2. In Hæreticis ad populum nominandis, debita mo-
deratio adhibenda est, ne personarum potius, quam i-
psius erroris odio, in dogma aliquod falsum invehi vi-
deamur. Ut enim error refutandus; Ita persona salus est
querenda. Fratres, inquit Paulus, Gal. 6, 1. Si præoccupatus
fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instau-
rate hujusmodi hominem in spiritu mansuetudinis, considerans
semetipsum, ne & tu tenteris.

PERORATIO. Textu explicato, & ostensis Locis Com-
munib. nihil restat amplius, quam ut per Epilogum supre-
ma manus Concioni imponatur. Epilogi verò duo sunt
membra: 1. Enumeratio dictorum. 2. Admonitio ad
eorundem prædicationem, & executionem. In horum utroq. odio-
sa prolixitas cavenda est: Primò; ne nimis copiosè inte-
gram Concionem, cum omnib. suis membris retexere
videamur; Sed præcipua saltem capita prædictorum repetan-
tur. Deindè severa subjungatur admonitio, quâ instar
fulminis auditores, ut quæ dicta sunt animis reponant, & ad eo-

2. Refuta-
toria er-
rorum:
Non ve-
terum.
Sed Mo-
denno-
rum.

VI.
Perora-
tionis:

1. Partitio,
in:
1. Ανακ-
φαλαί-
ωσιν.
2. Παρά-
ρεσιν.

ram præscriptum vitæ suæ rationes piè & fideliter instituant, insistantur & pertrahantur.

B. Catecheti Tantum de methodo Concionatoriâ: Nunc ad Catecheticam Doctrinæ coelestis tractandæ formam, quæ peculiari nomine Catechizatio dicitur, nos accingemus.

1. Descriptio: Derivatur a. vox illa à verbis, κατηχεῖν & κατηχίζειν; quæ Generatim, prima alicujus doctrinæ rudimenta, non scripto, sed vivâ voce docere; Singulariter & Ecclesiæ sermone, prima religionis Christianæ Elementa, reciproca colloquutione explicare, explicata repetere & examinare, significat. Itaq; vox illa intelligenda est, tam Materialiter, de rebus seu partibus Catechismi: quàm Formaliter, de modo res illas docendi & evulgandi per Dialogismos. Quo sensu L. 1, 4. Act. 18, 25. Gal. 6, 6. usurpata legitur. Hinc Catechizatio, actus ipse institutionis atq; examinationis Catecheticae, provenit: Ea; nihil est aliud, quàm institutio reciproca seu collocutoria, quæ rudiorib. sive pueri illi sint, sive adulti, Christianæ religionis prima Elementa, certâ methodo comprehensa, vivâ voce proponit; Et instituto examine, rursus à Catechumenis reposcit; Ut hac ratione tandem ad intimam verbi Divini mysteria solidius intelligenda, gradus & via præparetur. Itaq; partes principales exercitij Catechetici, Duæ sunt: 1. Vox sonans, in Docente. 2. Vox eandem doctrinam resonans, in Discente. In quam sententiâ Chrysost. in Catech. ad Illuminand. Prius, inquit, dictorum apud charitatē vestram, fructum à vob. repetiturus advenio. Hac Catechetica institutionis ratio tanti est monent i, ut sine illâ, non solum omnes, etiam accuratissimæ quæ in Scholis, Collegijs Academijs prælectiones; & in Templis Conciones instituuntur, frustraneæ propemodum sint atq; otiosæ: Verum-

2. Necessitas, ea;

1. Anti-
qua.

CATECHETICA.

Verumetiam publica humani generis salus nequaquam salva esse; Neq; etiam generali scelerum in mundo licentia; aliâ viâ commodiore obviam iri, & remedium adhiberi possit. Hinc factum est, ut ad res causasq; intricatas indagandas, ejusmodi Catechizationes atq; Inquisitionum formæ, in quocunq; vitæ genere, præcipuè in Ecclesiâ omnibus temporibus usitatissimæ fuerint.

Jehova, nisi præmissâ Catechizatione; cum Proto-plastis, de penâ transgressionis, Gen. 3, 9. Cum Caino, de cæde fratris Abelis, c. 4. Cum Abrahamo, de possessione terræ Chanaan, & fœderis sanctione, c. 15. & 17; deq; penâ Sodomorum, c. 18. nihil agere voluit. J. Baptista suos Discipulos ad Christum ablegavit, quasitum de illius Personâ & officio? quibus Christus sufficiens & salutare dedit Responsum. Christus Catechizationes & examina sæpius instituebat, cum suis Discipulis, cum Phariseis & alijs quàm plurimis, ut ex historiâ Evangelicâ palam est. Emisurus xii. Apostolos ad docendum in Judâ, primum expediundæ legationis munus hoc illis præscripsit; Ne sine præviâ discretione ad quosvis diverterent: Sed civitatem aut domum quandam ingressuri, inquirerent prius: Sitne in illâ aliquis dignus, ad quem citra offensionem ingredi, & de viâ salutis sermonem habere possint? Quæ sanè Inquisitio absq; præmissâ Catechizatione fieri nequivit. Præceptum illud Catechizationis, quin ab Apostolis executioni datum sit, quis est qui in dubium vocare audeat? Præsertim quod illipsi varias semper cum suo præceptore Christo habuerint Colloquutiones, mutuis questionum ac responsionum reciprocationib. expeditas. Inprimis verò quia Petrus omnes Christianos seriò adhortatur, ut semper sint parati ad respondendum omni poscenti rationem de eâ, quæ in illis est spe-

D

I. PROPAGATIO

idq; cum reverentiâ & timore, 1. Pet. 3, 15. Paulus in suis Epistolis, sæpius *Quæstiones sibiipsum propositas, per Prosopopejam, quasi secum ipse Catechizando, diluit ac resolvit.* In Ecclesiâ Apostolicâ usitatas fuisse Catechizationes, ex Apostolorum Catechismo, cuius mentio fit, Heb. 6, 1. 2. supra demonstravimus. Eodem modo in Ecclesiâ primitivâ usitatis. ^{as} easdem fuisse, in quibus qui tam ab Ethnicismo & Judaismo ad Christianitatem transferunt, quàm Catechumeni priusquàm in Ecclesiâ per Baptismum reciperentur, publicè confiteri solebant, se veram Christianæ religionis doctrinam seriò amplecti velle; Catechizationes illæ, quæ in ceremonijs Baptismi, & præparationib. ad salutarem S. Coenæ usum, etiamnum in nostris Ecclesijs reliquæ sunt, & communiter exercentur, evidentissimo sunt argumento. Porro, quàm multiplices sint Examinum seu Catechizationum, tam in Scholis quàm Ecclesiâ & Oeconomîâ utilitates, antea vobis publicè recitavimus ex Catechesi Chytræi: Indè illas potestis denuò repetere, atq; in memoriam revocare!

2. Moder-
22.

Quòd si igitur nos, verbi Præcones & ministri DEI opt. max. exemplum imitari, & Christi, Sanctorumq; Prophetarum & Apostolorum vestigia premere; Imò si in tremèdo J. Christi iudicio, animis imperterritis consistere exoptemus; Nequaquam nostrum officium, ritè, & eâ quâ par est fidelitate nos præstitisse existimabimus, Si unâ saltè alterâve Concione hebdomadatim, tanquàm consuetudini inservientes, in Ecclesiâ perfuncti fuerimus: Nisi etiam simul, singulos nostros auditores, in præcipuis Doctrinæ Christianæ articulis, h. e. in Catechismo, quàm diligentissimè informaverimus, & cuiusmodi in Capitib. religio-

nia

CATECHISMUS

nis vel hætenus fecerint, vel indies faciant progressum, eâ quâ fieri potest fide ac diligentia inquiriverimus. Hæ vocationis nostræ peculiare & quotidianæ erunt exercitationes; Hæ studia continua atq; indefessa; Hi sunt labores verè pastoritij & sacerdotales; Hæ vera sunt frugis Concionatoris & parochi cuiusq; *κέρημα*, quæ conscientiam in die resolutionis nostræ tranquillam reddent & pacatam; Quæ famam bonam, & immortale boni pastoris nomen reliquent posteris: Quæ tandem Christo, nos fideles mysteriorum Divinorum dispensatores fuisse, in illo die testificabuntur.

Πρόληψις

At gravia admodum sunt, inquiet aliquis, hæc ministerij onera, & molestiora quàm ut queant exantlari. Imò gravia nonnihil esse atq; onerosa, hand inviti largimur: Verum annè novistis ante Sacri huius officij inaugurationem, vos mysteriorum DEI futuros dispensatores? Vos speculatores in populo DEI, & operarios in vineâ Domini constituendos? Animarumq; curatores evasuros? Numnè simul & hoc considerastis: A dispensatoribus nihil requiri aliud, quàm ut sint fideles? Ab animarum curatoribus ut DEO reddant rationem suæ dispensationis? Eumq; ab infidelibus ministris pereuntium sanguinem requisitum? Hæc omnia & singula, dubio procul, optimè novistis, considerastis, aut quàm accuratissimè novisse debebatis. Quandoquidem autem in sacram hanc palæstram spontè processistis, Nomen vestrum & fidem non hominib. sed DEO & Regi regum professi estis: Agite, ut strenuos J. Christi milites decet, stationem vestram fortiter propugnate! Locum vob. in Ecclesiâ DEI designatum pro virili tuemini! Veternum excutite! *Βραβεύοντες* in medio positum, cum laude reportare satagite! Non n.

Resp. 1. à
Necessitate.

D 2

quis

qui certat in agone, continuò coronabitur, nisi legitime certaverit, ait Apostolus, 2. T. 2,3. Gravia quidem sunt, quæ diximus ministerij onera: Sed infidelibus ministris multò graviora cogitabitis futura sententiæ illius judicariæ ἐπιτάφια: Vah, serve nequam: In paucis infidelis fuisti! Tollite ab eo talentum, cumq; ligatis pedib; & manib; eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium, M. 25. 26.

Ref. 1.
Ab Exem-
plis.

Ecquid igitur faciendum, inquis? Id nimirum, Quod Christus monet, M. 5. ult. Estote perfecti, sicut Pater vester, qui est in cælis, perfectus est! Id quod tum fieri certum est; Ubi illius voluntatem perficere, & exemplum ad imitationem trahere conabimur. Ecquid verò ille? Cælitus docuit, auscultationem verbi injunxit, examen instituit, ut suprâ audivistis! Faciamus & nos similiter, & filij erimus Patris nostri, qui est in cælis. CHRISTI, ad Discipulos, in ultimâ cœnâ, adhortationis memores estote, J. 13, 15. Exemplum prabui vob; ut quemadmodum ego feci, sic & vos facietis! h. e. Johanne interprete, 1. Epist. 2,6. Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulavit, ita & iste ambulare! Christi enim Ministerium, Nostrum est magisterium. Ambulavit a. Christus hoc modo, ut præter creberrimas Conciones, & variorum prodigiorum ἐπεγρήματα, nunc cum Phariseis, sæpius cum Discipulis, aliquandò cum plebe, interdum cum infirmis & alijs, Catechizationes institueret & reciprocas sermocinationes. Gentium Doctore morem gerite, Phil. 3, 17, hoc modo nos adloquentis; Imitatores mei estote, fratres, & observate eos qui sic ambulant, quemadmodum habetis nos pro exemplari. Quâ verò fidelitate, quantis molestijs ac difficultatib; quàm acerrimo animi ardore & studio, Apostolus Paulus suum officium usq; ad mortem exsecutus sit, nemini

no

CATECHETICA
nostrum ignotum est; qui illius Scripta adsveti sumus nocturnâ tractare manu, tractare diurnâ. Sed iter illius Jerosolymâ versus, nonnihil intueamur! Miletî consistens Paulus, Presbyteros Ephesinos ad se vocatos, non solum graviss. oratione; Sed etiam suo ipsius exemplo ad diligentiam in officio, & Catechizationes instituendas adhortatur, dicens: Vos sitis à primo die quo Asiam ingressus sum, quomodo vobiscum per omne tempus fuerim, serviens Domino cum omni modestiâ, & multis lachrymis ac tentationibus: Et quomodo nihil subterfugerim, quò minus quæ vob; utilia fuerunt, ea annuntiarem vob; & docerem vos & publice, & per singulas domos. Proinde & vos vigilate, memores quòd per triennium nocte & die non cessavi, cum lachrymis monere, non solum totum catum, sed singulariter unumquemq; vestrum. Et ne quis adhortationem hanc, ad solos presbyteros factam cavillaret: Ideoq; suo & Sylvani & Timothei nomine, totam Ecclesiam Thesalonicensem, iisdem ferè verbis ita adfatur, 1. Thesf. 2, 11, 12. Ipsi nòstis, fratres, ingressum nostrum ad vos, quòd non inanis fuerit, &c. Et quomodo unumquemq; vestrum, tanquam pater liberos suos, hortati, consolati, obtestati sumus, ut ambularetis sicut dignum est Deo. Et quia se unumquemq; in individuo & per singulas domos docuisse testatur; Ideoq; præter publicas, etiam Privatas Institutiones & Collocutiones cum omnib; domesticis, tam laicis, quàm presbyteris, ipsi in usu fuisse, nemini potest esse dubium.

Exsequamur & nos, Fratres dilecti, ad Christi Salvatoris, Resp. 3, ad D. Pauli, aliorumq; Apostolorum exempla, commissi à Formâ, nobis muneris partes, non mutilatim unas; sed tota, quòd in liter omnes? Non Concionatorias saltem, sed Cateche- situenda ticas, simul & interlocutorias! Non in Communi; Sed sit:

D 3

An-

ſingulari & individuo! Non ex ſuggeſto ſolum perorando; Verum, ex ore auditorum idipſum repoſcendo, inquirendo! h. e. Ut uno verbo dicam; Non modò Publicè cum univerſis: ſed etiam Privatim cum ſingulis!

1. Publicè.

Publicè inſtituuntur examina & Catechizationes, Triplici modo: 1. Cum toto Eccleſiæ coetu, in Viſitationib; cum Dioceſanis, ab Episcopis eorumq; Adſeſſoribus; tum Clafſicis, à Præpoſitis, Paſtorib; & miniſtris reliquis. 2. Cum aliquâ parte Eccleſiæ, reliquis nihilominus maximam partem præſentib; & auſcultantibus; Idq; ſingulis dieb; Dominicis, vel ante initium actionum Sacrarum meridianarum; vel finitis Concionib; vespertinis, prout Eccleſiæ, Præſbyterio & Seniorib; commodiſſimum videbitur. Et quidem hæ Catechizationes, non interruptim hoc vel illo anni quadrante; Sed continuè & per totum anni circulum, adeoq; tam hyberno quàm aſtivo tempore, ſine omni interpolatione erunt continuandæ: Ne quod uno tempore, non ſine magno labore, inculcatum eſt Catechumenis, id alio tempore, per eorundem vel parentum ac patrum familias (quæ nimis proſe dolor, obtinuit) incuriam, totum iterùm memoriâ excidat. Quò tandem fit, ut ſine ullâ frugis ſpe, ſemper labor actus in orbem redeat.

2.

3. Inſtitui debent Catechizationes cum illis ſingulariter, qui ad S. Synaxin ſunt acceſſuri, idq; pridie vel nudiuſtertius ante actionem S. Cœnæ, ſive communionem: Quæ quidem Catechizatio, nequaquam Vexatio aliqua; Sed pia & neceſſaria, inſtitutio erit exiſtimanda, eamq; ob cauſam omninò adhibenda, & S. Cœnæ communicationi, juſto temporis intervallo, præmittenda: Ne vel Communicaturi abſq; piâ præparatione,

CATECHETICA

tionem, atq; ita indigni accedant ad ſacraſſ. hoc epulum, & reſiſtiant Corporis & Sanguinis Domini, ſibi in iudicium, 1. Cor. 11, 27. Vel Miniſtri verbi, juſto Catechizationis tempore deſtituti, neceſſarias hæc officij ſui partes negligent: Et contra expreſſum Chriſti mandatum, Sanctum canib; præbeant, & coram porcis margaritas proſiciant, M. 7, 6. Haq; ſupinâ ſuâ negligentia & auditorum obſtinatione, tam ſeipſos, quàm illos in extremam perniciem præcipitent, Quod Deus minatur, Ezech. 3, 18. c. 22. 26. Oſe. 4, 6, & paſſim alibi.

Privatim habendæ erunt Catechizationes cum auditorib; Quotieſcunq; ejus rei poteſtas & occasio dabitur; Inprimis verò, quando Teſtes ahibentur Baptiſmo infantium: Quemadmodum Can. 7. Concilij Conſtantinopol. V. piè & prudenter cautum legimus; Ne quiſpiam, ſive adultus, ſive juvenis, ad manus patrini vel fidejuſſoris, admitatur, niſi qui Decalogum, Symbolum & Orationem Dominicam firmiter teneat; & vitam Chriſtiano homine dignam ducat. Quomodò enim vel verâ fide, vel pietate vitæ alios imbuet, id quod Patrinorum eſt officium; Ipſe vel à rectâ fide alienus, vel in verbo veritatis non eruditus, vel vite impie ac diſolute conſcius? Deindè quando ad conjugium, animum adplicaturi, utroq; parente, vel tutoribus, vel alijs propinquis comitati, proclamationem conjugij ſui publicam coram Eccleſiâ poſtulant. Qui enim rerum Sacrarum ſive Catechiſmi omninò rudes & ignari, matrimonio junguntur; Quomodò liberos ſuos in timore Domini & viâ ſalutis inſtituere? Quomodò cruci & ærumnis conjugij ſui, ſeſe piè adcommodare? aut ſines primarios conjugij, qui in gloriæ Divini nominis & Eccleſiæ amplificatione conſiſtunt, adſequi poterunt?

Quam

2. Privatim.

3.

[Regula. Quamobrem non parùm momenti auditorum Catechizationi, illorumq; in doctrinâ Christianâ profectui adferet; Si hoc firmiter Statutum, publicè denunciatur in omnibus ac singulis Ecclesijs; Idq; à verbi Ministris strictè etiam observetur: Nullos scil. in atate juvenili constitutos; Neq; testes ad Baptismum, neq; ad S. Cœnæ communionem, neq; ad conjugij publicam coram facie Ecclesiæ inaugurationem admittendos, nisi capita religionis Christianæ probè teneant, fideiq; rationem mediocriter reddere queant: Id quod DD. Lutherus, in præfationib. suis Catecheticis, vehementer urget.

2. Præclaræ demùm privatarum Catechizationum, & doctrinæ adplicationum, in ædib. & familiis instituentiarum occasiones sese offerunt; Vel quando cum morbis conflictantes, institutionem & consolationem ex verbo Dei petunt: Vel quoties cum auditore, Ecclesiæ suæ membro, iter facit verbi Minister, vel aliâ quâvis oblata commoditate.

11. De priorè Doctrinæ cœlestis tractandæ formâ, quæ in Realis, & Pronunciationis seu Evulgationis diversitate consistit, hucusq; disseruimus: Alteram in Rebus ipsis justo ordine proponendis sitam, compendiosius persequemur.; Idq; non nostro quodam privato, sed ipsius DD. Lutheri judicio; Neq; nostris, sed ipsius verbis, ex Præfatione in Minorem Catech. depromptis, ubi ita scribit:

Mirabilis illa facies, quam proximè, cùm visitatorem agerem, vidi, me ad edendum hunc Catechismum, simplicissimè & breviss. tractatum, coëgit. Deum immortalem, quantam calamitatem ibi vidi! Vulgus, præsertim autem illud quod in agris vivit; Item pleriq; parochi, ad eò nullam Doctrinæ Christianæ cognitionem habent, ut dicere etiam pudeat: Et tamen sanctiss. illo Christi nomine adpellantur, cùm Orationem Dominicam, Symbolum,

Apo-

Apostolicum & Decalogum, non modò non intelligant; Sed ne verba quidem referre possint. Quid multis moror? Nihil omnino à bestijs differunt, &c. Per Deum igitur omnes vos Parochos & Concionatores rogo atq; obtestor [Ita Divus Lutherus, vos omnes & singulos, hoc momento, per Me adloquitur] ut seriò vestrum faciatis officium, & ut sedulam Divinitus vob. commendatæ plebis curam agatis! Quod tum rectissimè feceritis, si unâ Nobiscum hunc Catechismum, vulgo, præsertim autem Juniorib. quàm diligentissimè inculcetis, Idq; in hunc modum:

Primò omnium hoc cavebunt Concionatores, ne subindè alio atq; alio modo, vel Decalogum, vel Dominicam Orationem, vel Symbolum Apostolicum, vel etiam Sacramenta proponant: Sed ut perpetuò eadè utantur formâ, in his proponendis & explicandis vulgo.

Secundò, cùm Simpliciores illi jam Catechismi verba benè adnumerare didicerint, tradenda post quoq; est eis explicatio, ut ea etiam intelligant. Potes autem vel hac nostrâ formâ, quam hic præscriptam vides, vel aliâ quâdam uti! Sicut a. ut antè monui, Catechismus Nudus iisdem semper verbis vulgo proponendus est: Ita in expositione Catechismi, cuperem perpetuò eandem tractationem sequendam, ne quidem immutatâ unicâ syllabâ. Sumes autem ad eam rem satis temporis. Neq; enim necesse est omnia simul proposuisse; Sed sunt faciendi ordines, & in tractando alterum alteri ritè convenit subijcere: Ut si jam exatè denuerint, Quidnam Primum Præceptum postulet; Tum ad Secundum est pergendum, Ut sic omnia doceantur certo ordine. Alias enim fiet, ut nimia copiâ obruta & perturbata mentes, nihil prorsus retineant.

Tertiò, postquam hanc brevem Catechismi expositionem

1. Canonico,

2. Minore,

3. Majo-

tionem

II. RES CATE-

tionem absolvisi: Tum illam longiorem tractationem ingredieris, ut plenius omnia Auditores intelligant. Ibi singula Præcepta, singulas Symboli & Orationis Dominicæ partes, suis illustrabis colorib. varia enumerabis opera! Invenies autem ista passim, piorum hominum Scriptis copiose explicata; atq; insuper etiam S. literarum historijs illustrata. Hæc Dd. Lutheri, de legitimâ Catechismum inculcandiratione, est adhortatio.

Ex hoc Lutherana adhortationis Systemate, omniū optime innotescit, quænam illius genuina sit, de Catecheticâ verbi Dei propagandi ratione, seu de Catechismo sententia; Ubi quàm diligentissime observandum erit:

1. Quòd Lutherus in hac suâ instructione, Triplicem faciat Catechismum: Primum expressè Catechismum, & quidem Nudum adpellat; Reliquos binos vocat Nudi illius Catechismi expositionem, eamq; Duplicem: scil. Priorem Brevem quæ Minor; Alteram Longiorem, quæ Major Catechismus communiter dici consuevit.

Nudum Catechismum Lutherus, in Præf. Catech. Maj. Summam & ἐμπληρὴν constituit totius S. Scripturæ, neq; injuriâ: Nam ex ipsâ S. Scripturâ Canonicâ depromptus, præcipuas Doctrinæ Coelestis partes, Dei gloriam & æternam hominum salutem concernentes, complectitur; Vel explicitè, ut sunt: Decalogus, Oratio Dominica, Sacramenta, Potestas Clavium, & Tab. Oeconomica; Vel implicitè, ut Symbolum Apostolicum. Et proinde Divinus sive Canonici opt. jure dicitur, & parem cum S. Scripturâ auctoritatem obtinet. Reliqua duo Catechismi Lutheri, Minor & Major, ad Scripta Ecclesiastica pertinent, quæ cujus sine ponderis, non ita pridem à Nob. publicè & solenniter explicatum fuit, & propediem scripto uberius innotescet.

2. Quòd

2. Quòd Lutherus omnib. verbi ministris, hunc Catechismi tractandi ordinem præscribat, nimirum ut: Primò omnium, auditoribus Catechismi Canonici verba, eodem semper observato tenore, diligenter inculcent; Adeò ut audita promptè & ex memoriâ recitare calleant, & interrogati ad singula scitè respondere queant. Secundò, verbis Catechismi Canonici rectè perceptis & memoriâ infixis, expositione breviorē, sive Catechismum Minorem, illis quàm familiarissimum reddant. Tandem illo accuratè cognito, ad uberiores omnium partium Catecheticarum intelligentiam acquirendam, Tractationem illam longiorē, quàm aliàs Catechismum Majorem nominat, ingrediendam esse.

3. Ex hac Instructione etiam illud observandum est, quòd Lutherus ipse agnoscat, Minorem suum Catechismum non ita esse accuratum, neq; ejus perfectionis & evidentie; Tam quò ad voces & syllabas, ut ad illas quispiam penitus sit adligatus, quin liberum relinquatur, vel formâ ab ipso præscriptâ, vel aliâ quapiam uti? Quàm quò ad res ipsas, ut illustrationis gratiâ, illi nihil planè adhuc superaddi possit aut debeat. Quòd si enim ita esse Ipse existimasset, neq; Catechismum Majorem, statim semestri post, conscripsisset, neq; ad illius tam diligentē lectionem unumquemq; tam operosè obligasset. Præsertim verò, quòd Lutherus insuper jubeat, ut singula Catechismi Canonici partes suis illustrentur coloribus; Utq; illi colores non ex suis, sed ex alijs piorum hominum Scriptis depromantur. Quòd si ex hominum; Quidni igitur, imò multò etiam rectius, ex Canonicis Spiritus S. Scriptis, sententiæ quedam Lutheranae expositioni adponi possunt? Quibus illa non modò illustratur, verum etiam miris modis confirmetur, sanctificetur.

At cupit Lutherus, inquit aliquis, in expositione Ca- techi-

Resp. 1.

techismi, ne unicam quidem syllabam esse immutandam! Resp. 1. Adpositionem sententiæ cuiusdam necessaria, non esse, neq. dici posse immutationem Textus alicujus: Sed ejusdem illustrationem; Qualem requirit Lutherus, in tertio membro sue adhortationis. 2. Non absolutè cupit Lutherus, eandem formam perpetuò servandam: Sed *κατὰ τὴν*, & respectu Catechumenorum, Donec nimirum illi verba Catechismi benè adnumerare didicerint, atq. eorundem sensum, ex sua, vel aliâ quâpiam expositione accuratè intellexerint, adeoq. ad quæ sita adcommodatè respondere noverint, Quemadmodum in Catech. Maj. seipsum explicat.

1.

Aliàs enim intempestivè factâ immutatione, simpliciores adeo perturbabuntur, ut aut à Catechetica institutione penitus deficiant, aut quæ proponuntur tardiusculè percipiant atq. adsequantur. 3. Et quomodo, quæso, vel ad suam, vel aliam quæcunq. expositionis formam, quempiam adligabit. Cum in Tertio adhortationis membro, ex aliorum etiam piorum Scriptis expositionem adhibendam svadeat? Quæ quantum in verbis & phrasib. ab invicem differant, legentibus non est obscurum.

Epilogus.

Hæc sunt, Venerabiles Domini fratres, quæ de Catechetica auditorum vestrorum institutione, hoc tempore vobiscum communicare decrevimus; Idq. non alio fine, quàm ut vos omnes & singulos, cum ad studium, tum ad exercitium Catecheticum alacrius instituendum inflammaremus. Undè tria hæc Theoremata percipistis: Primò, Subjectum primarium, in quo ipsiss. verbum Dei, seu Doctrina cœlestis farta recta conservatur; & Promptuarium sufficientis, ex quo principaliter haurienda est, non quidem ratione reipsius seu materiae ibidem contenta; verum solummodò ratione amplitudinis, Geminum existere: Unum Biblicū, pro-

prolixis Prophetarum & Apostolorum scriptis concinnatum; Alterum Cateheticū ex priore, seu primævo fonte, quàm brevissimè congestum; In quib. singulis universa, ad vitæ sanctimoniam, & salutis æternæ acquisitionem, necessaria, perfectissimè comprehenduntur. Deindè Formam Doctrinæ cœlestis illinc depromptæ, in Ecclesiâ divulgandæ & propagandæ, Duplicem esse, scil. Continuum seu Concionatoriam, & Cateheticam sive Interlocutoriam. Et harum utramq. omnib. quidem mundi temporib. Dei beneficio, in usu fuisse; Verumtamen Cateheticam illam, cum ob simpliciorum articulorum Doctrinæ cœlestis comprehensionem, & tractationis facilitatem; tum humani ingenij langvorem & memoriæ lubricitatem, simpliciorib. potissimum instituendis, multò esse adcommodatiorē; Atq. ideo Dei ipsius, Christi, Prophetarum & Apostolorum svasu & exemplis, ab omnib. vobis, alijsq. Verbi Ministris, absq. omni interpolatione, quàm fidelissimè exercendam, continuandam. Tandem legitimum modum & ordinem Juniorib. Catechismi partes, cum feliciss. successu inculcandi, admodum reverendi Patris DD. Lutheri, τὸ ἐν εὐλογίᾳ, consilio, quibusvis verbi Præconib. præscriptum ac commendatum: Cujus ad eosdem fideliss. commonefactione, huic nostræ Oratiunculæ nunc Colophonem addimus, quæ existat in fine Præfationis Catechismi Min. his verbis:

Hoc probe considerent omnes Parochi & Ministri verbi, ait Lutherus, longè jam aliud suum esse officium, quàm olim in Patu fuerit. Jam enim est Ministerium salutis & gratiæ; Fit igitur quoq. difficilius & laboriosius, Et quamvis gravissima tentationes & pericula, in Ministerio sint perferenda: Tamen neq. laborum præmium, neq. gratias ab ingrato mundo meretur. Verum nihil nos illa mundi ingratitude & perversitas, cum summâ

παράκλησις.
ns.
1. DD.
Lutheri

impietate conjuncta, moveat! Christus ipse nobis satis ampla,
præmia proposuit, si modò fideliter in ejus vineâ laboraverimus.
Id verò ut commodiùs possimus, faxit Pater omnis gratiæ! Cui
sit laus & gloria in secula, per Jesum Christum Dominum no-
strum, AMEN!

2. Paulini. Vestri gratiâ, Domini fratres, hæc diximus, quæ ut vob.
cordi & curæ sint, inq; pium & salutarem Ecclesiarum,
vestrarum usumfructum transferantur, vos omnes &
singulos seriò admonitos volumus, ut tandem ad justissi-
mum Christi tribunal comparituri, sententiam illam dulciss.
nobis singulis pronunciari percipiamus; *Euge serve
bone & frugi! In paucis fuisti fidelis; Super multa te con-
stituam: Ingredere in gaudium Domini tui! M. 25,
21. & 23.* Id quod nob. clementissimè in-
dulgeat misericordiss. Pater cœlestis,
per Filium unigenitum, in S. Sancto,
ex toto corde, devotè precamur
atq; exoptamus!

D I X I.

IN

Orationem Synodalem

REVERENDISSIMI DOMINI,

Dn. LAURENTII PAULINI
GOTHI, SS. Theol. ac Philosophiæ Doctoris
celebratissimi, Archiepiscopi & Academia Upsalien-
sis Proancellarij magnificentissimi, amplissimi,
de Doctrinæ cœlestis PROMPTUARIO, & DUPLI-
CI eandem rectè propagandi Methodo,

EPIGRAMMA

Transit communi quod cingitur orbe Dianæ,
Posthuma vivaci *Litera* prole manet,
Hæc ferè virtutem plebejis eximit umbris,
Hæc facit & sera posteritate frui.
At dum victuram hinc expectant nomina Cedrum,
Ubere PAULINO fructus honore redit.
Surge isthoc, PAULINE, bono, crebresceq; fama,
Quà stat inocciduo Mænalis ursa polo!
Extremum fuerit munus, tellure relicta,
Astra super fulgens exeruisse caput!

LAURENTII FORNELII, Acad.
Ups. p. t. Rectoris,

Ad

EPIGRAMMATA.

Ad Virum admodum Reverendum, Dn. Doct.
L. PAULINUM, ARCHIEPISCOPUM,
 & Procancell. Acad. Upsaliensis.

Gratulatio benigna.

Quam tibi commendat Divina oracula Normam,
 Quisq; voles Domini pascere Mysta gregem,
 Fac pressè teneas: Sed quæ se dividit ipsa
 Utq; eat in Longam, se retrahatve Brevem,
 Illam Scriptura spatiosa volumina pandunt,
 Et versanda piâ Biblia sacra manu:
 Sed tenui, quæ in se complectitur omnia fasce,
 Sola CATECHESIS tam breve monstrat iter.
 Utramvis normam suadet PAULINUS: At urget
 Quod plus hac plebi proderit usq; rudi.
 Sæpè CATECHESIN namq; inculcasse iuvabit,
 Ut condat memori dogmata sacra penn.
 Vade liber tutus! Fidos invise Ministros
 Gaudebuntq; suos Te subisse Lares:
 Seria concipient pro Authoris vota salute,
 Ut vitæ ducat stamina longa sua!

Officij ergo addita à

JONA MAGNI, S. Th.
 Doct. & Prof.

Aliud

EPIGRAMMATA.

ALIUD

In eandem auream, lectu & observatu dignis.
 utilisimamq; ORATIONEM, magno cum
 auditorum applausu, habitam.

Quæ, methodus, Christus sua dogmata tradier ipse
 Vult rectè nobis, optima semper erit.
 Discenda atq; docenda bona indole dogmata monstrat,
 En geminâ methodo sanctaq; verba sua.
 Divina oracla & tradendo quâ fide oportet
 Doctareposcendo ac en tibi δοκίμιον!
 Hanc methodum tradis quia ritè, Pater Reverende,
 Pracones verbi Christus ut ipse docet:
 Orbi terrarum inculcas sic vivida verba,
 Ostendis cœli non dubiamq; viam:
 Vive, vale semper PAULINE, Pater redamande,
 In Christo felix, vive valeq; DEO!

Debiti honoris, amoris, & observantia non dissi-
mulanter declaranda gratiâ, adposui

JOHANNES L. STALENUS.

In eandem Orationem,

ALIUD.

Est permagna DEI rectè prudentia Verbum
 Tractare, & justo posse secare modo.
 Nunc, è suggesti speculâ, flectenda corona
 Ingens, eloquij fertilitate sacri:
 Lac nunc Doctrinæ rudibus præbebis alumnis,
 Un teneant summi dogmata prima DEI.

F

Est

EPIGRAMMATA.

Est modus in rebus tantis servandus, & ordo
 Utilis, est cautè certa premenda via!
 Quam chartis monstrat PRÆSUL celeberrimus arcibus
 PAULINUS, magnâ dexteritate suâ,
 Hunc tu dedita turba DEO reverere laborem,
 Inq; tuos usus disce referre pios!
 Sed Tua canicies, dabitur cum gloria cœli,
 Magne PATER, curæ pramia larga feret.

Observantia ergo, adpositum à

LAURENTIO STIGZELIO,
 SS. Theol. Prof. Ord.

Προσφώνησις AD
 VENERABLEM
 Diœcesis Upsaliensis Clerum.

NOſce cupis noster, quæ sint tua munera CLERE?
 Ista tibi præſens CHARTA diſerta dabit.
 Nempe monet populum DOCEAS ut verba Tonantis,
 Quæis primò diſci cœlica vita poteſt:
 Et REPETAS, donec memori ſint mente repoſta,
 Auribus ac reſonet ſuaviter Echo tuis.
 PRÆSULIS hæc noſtri cura eſt, quem laudibus ergo
 Evehe, quòd ſanctum curet Ovile Dei.
 Officium explere eſt PAULINO ſumma voluptas,
 Nil habet inq; GOTHŌ vita laboris inops.
 Dicere non renuit, nec ſcribere multa veretur,
 Non horret noctes ducere ſapè breves.
 Sed ſcopus eſt unus Scripturæ omnisq; Loquelæ,
 Ut tibi Doctori conſulat, atq; Gregi.

Si

EPIGRAMMATA.

Si pares monitis benè partibus; Ergò Miniſter
 Officij poteris fungier uſq; tui.
 Et tuba, cum magnas magno flat murmure voces,
 Ultima, mercedem reddet utriq; Deus.
 Alme Pater diùm, quæſo, conatibus adde
 Robur, nec deerint paſcua ſancta pijs!

*Officij atq; o' ſequij erga Authorem Reverendiſſi-
 mum, Patrem colendiſſimum, &c. Reverenter
 declarandi cauſa, feſtinanter ſcripſi*

ERICUS EMPORAGRIUS.

PROMPTUARIJ COELESTIS

Promo-Condo penitus eximio,

Reverendiſſimo in Chriſto Patri, ac Mæcenati ſuo,

Dum fluit in ſeſe revolubilis obiter annus,
 Æraq; Chriſtiadum junior orbe redit:
 Ecce parat Strenam genti PAULINEA Suada,
 Quam velit æterno fama tenere penu.
 Scilicet, ipſa, PATER, ſemel ut te prodidit ætas,
 Ingeniumq; , PATREM; non eris indè tuus:
 At te doctorem plutei, mentesq; fruuntur,
 Et tua nunc circum ſcrinia mundus erit.

Feſtinanter ſtruxit,

DANIEL J. Behm/
 Eloq. Prof. Reg.

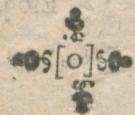
GRATULATORIUM.

εὖ δὲ πέτεται θεῷ τὴν καλῶς παρεκάλεσαι πάντας
 Πρεσβυτέρους, πῶσαν ἀγίαν πνεύματι. ἀντίστοιχον
 τὴν πειρὴν γε δοθεῖσιν, πιμαίνεσθαι κατ' ἴδυσιν:
 Αἵματι τὴν Χρυσὴν πύλιν πέλειται διασώσας.
 ὅς μὲν τέτο καλῶς ποιῶν, ποιμνὴν πόλ' ὄνησεν:
 Καὶ σ' αὐτὸν, σὺν τοῖς αὐτῇ περὶβάτοις Διαγύσαντων
 Οὕτως μοῖο Πατὴρ, πῶσαν πνεύμασι θεοῖς
 Πενταρχῶν, ἐπεχείρησεν τ' ἐν πάλματι δ' ἐοδ' ἔχει,
 Δένει τῇ Χρυσῇ, πολυόλβους ἀκροβάτησιν.
 Τὴν τε Κατήχησιν, μύελον μὲν ἀλήθινον ἔσται:
 Παντοίας δὲ γραφῆς, ὅσων ἡμῖν τὴν ὑγίαινην,
 Γνωρίσασθαι τ' ἀπ' ἀκέρως, ἐσπεύμεν ὁδοῦς.
 Μαλ' ἄλλοι σφίαν ζητῶσι παρέχεται Ἰησοῦς,
 Κόσμι' ἐν σοιχείοις, πᾶν μαιψίδιον ἐστίν.
 Καὶ Δι' αὐτὸν Πάτερ, καταλείπει πᾶν ἄγγραμμα πᾶν,
 ὅσων δὲ διδασκῇ περὶ σκαρτερέων: διὸ σέμμα
 Χρυσιάδων κλεινόν, τέλειως καταλήψεται ὅλβον.

Suo Reverendissimo, & Charisf. Patri,

Amoris filialis & obsequentis affectus de-
clarandi ergo, adposuit

LAURENTIUS PAULINUS
Junior, St.

O R A T I O

De

USU VESTIUM RECTO ET PRAVO.

unaq;

PRECATIUNCULA

Universaliter Regis nostri Clementissimi & Regni Sve-
cani incolumitatem, adq; singulorum Christicolarum
necessitatem complectens.

Quorum priorem jussu Reverendissimi Doctoris,
 Dn. JOHANNIS RUDEBECKII
 Episcopi Arosiensis vigilantissimi, in sacra Synodo
 Arosiensi decenti solennitate declamavit: po-
steriorem autem e vernacula translata
sincerâ pietate peroravit.

ADOLPHUS ELAI TERSERUS
Lixandensis, t. temp. Sch. Arbog. Rect.

Die Septima Septembris à. 5. pomeridiana in 6. quâ die &
borâ Rex Suecorum divinâ gratiâ victoriosissimus

Dn. GUSTAVUS ADOLPHUS
 cum Cæsarianis juxta Lipsiam dubio primû & infestis-
 simo Marte pugnâvit tandemq; quod erat reliquum Diei
 iustar muri stando Hostem fatigavit, fortiter pu-
 gnando laceravit, acie vicit, armis, castris
 signisq; militaribus exuit, adeoq;
 rem gessit majoribus geren-
 dis auspiciatissimam.

UPSALIE,
 Imprimebat ESCHILLUS MATTHIE.
 M. DC. XXXII.